

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

1

2

3

4

5

6

7

8

9

0

1

2

Přesvědčila jsem se o síle slov

Přání napsat knihu si splnila na prahu padesátky. Během nadcházejících deseti let se stala jednou z nejčtenějších českých spisovatelek současnosti. Poslední titul *Les v domě* však **ALENĚ MORNŠTAJNOVÉ (60)** nepřinesl jen čtenářský obdiv, nýbrž také velkou literární aféru. Odstartovala ji jedna třaskavá recenze, v níž spisovatelka čelila podezření, že „vykradla“ osobní příběh komiksové výtvarnice Toy Box. Jak se s vlnou kritiky a bouřlivou debatou na téma umělecké svobody vypořádala a jak prožívala své nedávné jubileum?

■ **Potkáváme se krátce po vašem návratu z dovolené, a tak jsem se chtěla ptát, jak jste si odpočinula, a vám se přitom vrátil zánět ušního nervu, s nímž se potýkáte od jara...**

Ale o tom se bavit nebudeme. Každý má něco, nechci si stěžovat. Právě přes ty mé potíže teď zjišťuju, kolik lidí řeší něco podobného, jenže o tom prostě nemluví. A tak to nebudeme rozmazávat.

■ **Dobře. Tak jaká byla dovolená?**

Dovolená byla skvělá, první tři dny jsem prospala na lehátku. Mám velké výčitky svědomí, protože jsem ten čas opravdu proležela. Hrozně moc jsem jedla a jedla jsem i věci, které normálně nejím, jako třeba spoustu sladkého. A protože bylo ještě studené moře, nemohla jsem to ani pořádně vyplavat, plavala jsem jen v bazénu. Byla to opravdu čistě relaxační dovolená, kdy jsem si hlavně četla, poslouchala audioknihy a úžasně jsem si to užila.

„První knížku jsem začala psát v roce 2000.“

■ **A přesně to jste po uplynulých týdnech potřebovala, takže výčitky jsou zbytečné, ne?**

Jasně. Po dvou dnech doma už bych potřebovala další dovolenou.

■ **Protože představujete dům, a k tomu chystáte oslavy šedesátin. Jak moc se zaobíráte uplynulými deseti lety, kdy se z vás, původně překladatelky, definitivně stala spisovatelka? Bilancujete?**

Na bilancování si připadám ještě mladá (*smích*), ale je fakt, že mých posledních deset let bylo jiných než roky předchozí. Svou první knížku jsem začala psát v roce 2000, kdy jsem ještě překládala z angličtiny, a psala jsem ji zhruba do roku 2011, nezávazně, jen když jsem měla čas a prostor. A když pak v roce 2013 vyšla, už jsem měla rozepsanou další. Najednou jsem měla víc času, přestala jsem se sem na kraj města. Učila jsem v jazykových kurzech a k tomu jsem ještě překládala, ale byla jsem svou vlastní paní a dařilo se mi zvolnit životní rytmus. Takže pro mě spisovatelská profese ne-

Co se nejvíc prodává? Data knihkupců ukazují, že v první polovině letošního července se na prvních třech příčkách držely *Les v domě* Aleny Mornštajnové, *Kde jsi, když nejsi* Radky Třeštíkové a *Černá lilie* Vlastimila Vondrušky. Titul Aleny Mornštajnové se však drží na špičce, i pokud se podíváme nejen na aktuální prodeje, ale také na žebříček od začátku roku 2023.

přišla žádným velkým skokem, ale krůček po krůčku. Pak už jsem přestala mít čas na učení, a nakonec i na překládání. Vedle psaní po mně knihovny začaly chtít taky besedy se čtenáři, noviny a časopisy různé povídky, příspěvky, rozhovory. A od roku 2018 už jenom píšu. Bylo to hezkých deset let.

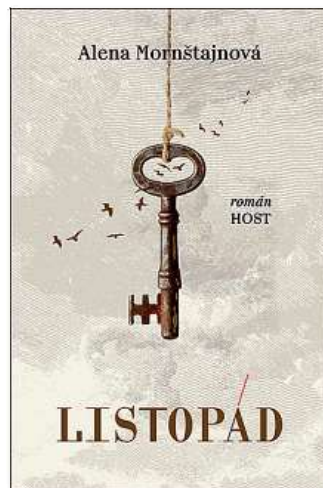
■ **Vaše poslední kniha *Les v domě* je od svého vydání nejprodávanejší českou knihou. Kdy přesně vyšla?**

Přesně 13. dubna a neměla jsem z toho radost, protože jsem lehce poverčivá. Původně měla vyjít 14. dubna, což je pro mě krásné datum, protože to má narozeniny můj muž.

■ **Kolikrát od té doby jste si na to vzpomněla?**

Že bych tomu přisuzovala nějakou osudovost, to zase ne, ale občas mě to napadne.

■ **V recenzi, která na *Les v domě* vyšla v online deníku A2larm, její autorka Eva Klíčová vyjádřila podezření, že jste se při psaní příběhu o zneužívané dívce nechala inspirovat životním příběhem komiksově výtvarnice Toy Box, která jej před třemi lety sepsala právě pro A2larm. Vy jste její obvinění odmítla s tím, že jste dotyčný text nikdy nečetla a podobný motiv příběhu je dílem náhody. Nicméně strhla se nebyvalá diskuse nejen o spisovatel-**

Dva poslední romány Aleny Mornštajnové. *Les v domě* je hitem letošní sezony, *Listopád* z roku 2021 už dobývá i zahraniční trhy. „Dost rezonoval v Německu, tamní čtenáře zřejmě fascinuje období totalitního režimu,“ říká autorka.

► Spisovatelka Alena Mornštajnová při autogramiádě loni v červnu na pražském knižním veletrhu známém jako Svět knihy.

ské umělecké svobodě a možnostech inspirace. Co vám osobně tato aféra ukázala? Co jste se díky ní dozvěděla?

Bohužel tuším, že to ještě není u konce, ale říkáte správně, že se snažím nalézt v tom i něco dobrého, a to je právě to ponaučení. Zjistila jsem, že ne všichni lidé, kteří se na vás usmívají, musejí být přátelé, a že moje někdy bezhlavá bezprostřednost asi není tou správnou cestou, že musím být opatrnější, že se asi někdy přílišná otevřenost a upřímnost nevyplácí. A hlavně jsem poznala, kdo jsou skuteční kamarádi, a kdo se tak jen tváří. To nejpodstatnější, co jsem se naučila sama za sebe, je nebyt příliš náhlá v soudech. Já mívala vždycky pocit, že je mi spousta věcí jasná, že vím, jak to je. A teď mi došlo, že spousta lidí si taky myslí, že ví, jak to s tou Mornštajnovou je, a přitom nevědí vůbec nic. Taky jsem se přesvědčila o síle slov. Napsala jsem o ní knihu *Tiché roky* a tahle aféra mi jen potvrdila, že slova opravdu jsou strašně silnou zbraní, a že když někdo vyřkne nějakou pomluvu, je velmi těžké s tím bojovat, protože lidé věří tomu, čemu věřit chtějí. A ano, už asi nikdy nebudu psát tak svobodně, jako jsem psala dosud. Odteď už vždycky budu přemýšlet, kdo se v jaké dějové lince může najít. Je to těžké. Dost jsem přemýšlela nad tím, proč se tohle stalo zrovna mně. Vycházejí u nás tisíce knih, proč tedy zrovna já můžu vadit?

■ **Tak začít v padesáti letech a vybudovat si během deseti let pozici jedné z nejprodávanějších, ne-li nejprodávanější české autorky, to je přinejmenším fascinující...** To můžete říct vy, ale nemůžu to říct já. (smích) Protože se do mě dobře strefuje. Chápu, že ne každému musím být sympatická, a někomu dokonce může připadat, že můj úspěch není tak docela zasloužený.

■ **Sama s oblibou říkáte, že ohledně sebe samé nemáte o čem vykládat. Máte harmonickou rodinu, dvě dcery, vnoučata, s vaším mužem jste přes čtyřicet let... Nedráždí do jisté míry i váš „nudně harmonický“ život?**

Ano, výtku, že o sobě vlastně nemluví, jsem zaznamenala. Ale já prostě nemám co říct, opravdu jsem nudný člověk. Skandály nedělám, a tak ho za mě holt udělal někdo jiný.

■ **Než jste *Les v domě* začala psát, mluvila jste o tom, že příští knížka by měla**

být optimistická, pozitivní. Původně jste přemýšlela o úplně jiném typu příběhu, a nakonec jste napsala jeden ze svých nejtemnějších románů vůbec. Je to tak, že podobně jako herci preferují hrát záporné postavy, jsou i smutné příběhy spisovatelky přitažlivější? Vnímáte to tak i jako čtenářka?

Jako malá jsem bývala takový čtenář všezravec. Četla jsem opravdu téměř všechno. Vyrůstala jsem na tatínkově knihovně, v níž byla třeba literatura francouzská a anglická, četla jsem Balzaka, Dickense, Maupassantovy povídky, taky Alberta Moravii, kterého mi naši zakazovali.

„Slova jsou opravdu strašně silnou zbraní.“

Coby dítě netušíte, jaká je kniha, kterou otevíráte, prostě čtete. Ráda bych jednou napsala knížku, co bude třeba chytře humorná. Ale to je nesmírně těžká disciplína. Moje dosavadní knihy jsou zkrátka o životě, o tom, co se lidem děje, co prožívají.

■ **Potkáváme se uprostřed příprav vaší narozeninové oslavy a vy jste přiznala, že dřív jste kromě přípitku s rodinou narozeniny nikdy nijak zásadně neslavila. Proč je to letos jinak?**

Dělala jsem loni jeden rozhovor, během něhož jsem si povzdechla, že příští rok mi bude šedesát. A dotyčná paní novinářka mi řekla: „To je krásné, můj muž říká, že

takový věk už je vlastně za odměnu. Ne-dožije se ho každý, a měli bychom si užívat každý den.“ A ve mně jako by se tehdy něco zlomilo. Došlo mi, jakou má pravdu, a uvědomila jsem si, že můj tatínek umřel zrovna před šedesátými narozeninami. A tak jsem si řekla, že šedesátiny oslavím pořádně a že je oslavím i za toho mého tátu, který vlastně umřel zrovna před třiceti lety.

■ **Jeho odchod byl dost náhlý, přiznala jste, že jste se s ním ani nestihla rozloučit...**

Bylo to hodně smutné. Měl sice nějaké zdravotní problémy, ale ne tak vážné. Pak však dostal mrtvici a skončil v nemocnici. Maminka mi tehdy volala, že je na tom špatně a že to asi nedopadne dobře, ale ať tam nechodím, protože táta vypadá zle. A já tam opravdu nešla. Ne proto, že bych ji tak moc chtěla poslechnout, ale já prostě nevěřila, že by to mohlo dopadnout špatně. Byl to první z nejbližších, který mi odešel ze života. Zlomový okamžik, kdy jsem si poprvé uvědomila, že nic není napořád, že se život bude proměňovat. Těžko jsem se s tím smířovala a v podstatě dodnes si vyčítám, že jsem za ním do té nemocnice nešla. Ale nějak bláhově jsem si myslela, že tím, že se s ním nepůjdu rozloučit, ho tady spíš udržím. Byla to taková moje vnitřní vzpoura.

■ **Mrzí vás, že váš táta nezažil váš literární úspěch?**

Hrozně. Tatínek byl lékař, velmi ctihodný člověk a jsem si jistá, že by měl radost. V roce 1993, kdy umřel, jsem zrovna dálkově studovala vysokou školu, na

kerou se mi před revolucí nedařilo dostat. Víím, že měl velkou radost, protože věděl, jak moc jsem si to přála, a on nakonec taky. Chtěl, aby jeho dcery studovaly, ideálně medicínu, což mu splnila aspoň moje mladší sestra. Ale věděl, že já chci studovat angličtinu, a těšilo ho, když se mi to podařilo.

■ **Co maminka, je mezi prvními čtenáři vašich knih?**

Ne, ne, maminka je mezi prvními, co dostanou vytištěnou knížku. Ani manžel není mezi prvními čtenáři, protože nesnáší číst na počítači. Prvními čtenářkami bývají moje mladší dcera a švagrová, takže je to věkově šikovně rozvrstvené – dcera je z té mladší generace a švagrová už je z té mojí. Obě mi ukážou, jestli je to srozumitelné, pochopitelné.

■ **Les v domě byl prý příliš i na vaši švagrovou. Co mu říkala vaše maminka?**

Totéž. Moje maminka je opravdová dáma, a když kolem *Lesy* vypukl ten humbuk, jako první jsem myslela na to, aby si nedělala starosti. Takže jsem jí nic neřekla, a dokud se o tom psalo jen na Facebooku a v Blesku, byl klid. Pak mě

„První čtenářky mých knih? Mladší dcera a švagrová.“

ale oslovili z pořadu *168 hodin*, abych se k tomu vyjádřila. Já se moc vyjadřovat nechtěla i proto, že jsem věděla, že pak už se to maminka sto procentně dozví, jenže tady už nešlo odmítnout. A zrovna když jsem se oblékala na to natáčení, maminka mi volala a vyptávala se, kde jsem a kam jdu. Mlžila jsem, že jdu na nějaké natáče-

ní do televize, a ona: „Alenko, hlavně si na sebe neber to černé, v tom nevypadáš dobře.“ Pak se o tom samozřejmě dozvěděla a asi týden po odvysílání reportáže o té kauze mi volala: „Tak jsem tě viděla v televizi. Slušelo ti to.“ A víc k tomu neřekla. Až později, když jsem přijela domů, do Meziříčí, mi řekla: „Takovými nesmysly se vůbec nezaobírej.“ A to se mi na ní ohromně líbí, jak umí rozlišovat podstatné a nepodstatné. Když jde o nějakou maličkost, klidně mě zkritizuje, ale když jde o něco důležitého, mám její stoprocentní podporu. Hlavně aby mi to slušelo, a co o mně kdo říká, to je jí jedno, protože ona ví, jak to je. Je moc fajn vědět, že máte v životě někoho, kdo za vámi bude vždycky stát, a já bych si přála být stejnou oporou svým dcerám. Jistěže je mezi námi generační rozdíl a nemusím souhlasit se vším, co dělají, přesto by měl člověk za každou cenu stát za nimi.

■ **A je něco takového, co byste na jejich místě dělala jinak?**

Vlastně ani ne. Spíš bych řekla, že je mi generace mých dětí líto v tom směru, že jsou strašně zaměstnaní a jsou na ně kladeny velice vysoké nároky. Ať už se jedná o práci, nebo rodinné uspořádání. Musí být skvělé matky, které se svým dětem naplno věnují a dělají pro ně všechno možné. Zatímco já je třeba ani nevodila na kroužky, všechno si obstarávaly samy. Až si někdy říkám, co vlastně z toho života mají, když mají tak málo času pro sebe. Ale to není nic, s čím bych mohla něco dělat, a není to myslím ani v jejich silách, je to prostě celospolečenský tlak. Když chcete rodině poskytnout nějaký standard a být v zaměstnání dobrý, asi to tak musí být.

■ **Loni na podzim jste absolvovala i mnoho besed v různých evropských městech. Které vaše knihy mají největší ohlas v zahraničí?**

Tak třeba v Polsku jsou – kromě jedné – přeloženy všechny mé knihy a řekla bych, že tam mám poměrně dost příznivců. Ptala jsem polských čtenářů, čím to je, a prý je baví, jak ve svých knihách popisují obyčejný reálný život. Že na rozdíl od polských knih, v nichž všichni bojují do roztrhání těla, se moje postavy prostě jen snaží žít obyčejný život, že jsou to takoví hrdinové všedního dne. *Hana* se tam dostala do užší nominace na literár-

Spisovatelka Alena Mornštajnová s dcerou Radkou Zátkovou.

Alena Mornštajnová jako host televizní show Jana Krause na podzim 2019.

ni cenu *Angelus*. Moje knihy vycházejí i v němčině, jako první byla vydaná *Hana* a dost tam rezonoval *Listopád*, tamní čtenáře zřejmě fascinuje období totalitního režimu. Obecně se nejvíc překládá *Hana*, a myslím, že pro zahraniční čtenáře jsou zajímavé i české realie.

■ **Jste ten typ člověka, že když máte fajn období a daří se vám, pořád máte někde v podvědomí zasutou obavu, co zlého přijde, aby to dobré bylo v rovnováze?**

Úplně přesně tak to mám. Vzpomínám, jak jsem byla s dětmi na mateřské a byla jsem v té době ohromně spokojená. Zřejmě mě zapůsobil i nějaký mateřský hormon, nevím, ale měla jsem prostě intenzivní pocit, že se nám nic zlého nemůže stát. Ale přesto mi někde vzadu v hlavě blikalo varování, že to nemůže trvat věčně.

▼ **Maskot Nadace Terezy Maxové měďa Teribear ožil loni v příbězích Aleny Mornštajnové. Její knížku pro děti představila v březnu 2022 osobně modelka Tereza Maxová.**

A taky že ne. Měla jsem tetu, která neměla děti a nějakou dobu s námi i bydlela, takže jsme si byly velmi blízké. A právě tehdy, v době mé mateřské, onemocněla nemocí ALS a začala odcházet. (*Amyotrofická laterální skleróza, ALS, je neurode-*

„Mamince je jedno, co o mně kdo říká. Ona ví, jak to je.“

generativní onemocnění mozku a míchy, při níž dochází k postupnému ochabování svalstva, a pacient nakonec zůstává fyzicky úplně paralyzován, pozn. red.) Došlo mi, že to je ono. Bylo to hrozné. Ale chci k životu přistupovat tak, že když se daří,

snažím se tyhle myšlenky si nepřipouštět a naopak si to dobré užít. Nemyslet na to, co by se mohlo pokazit, protože vždycky něco může. Ale občas je to těžké.

■ **Napadlo mě to v souvislosti s vaší spisovatelskou kariérou, která se mnohým může zdát tak závratně úspěšná, že si o nějakou takovou aféru možná trochu říkala...**

Tak takhle jsem nad tím nepřemýšlela. I proto, že to, co se druhým může zdát jako náhlý úspěch, já vnímám jinak. Vím, že k psaní člověk musí mít nějaké předpoklady, ale taky musí mít sebekázeň. Většinu svého života jsem měla tři zaměstnání, nic jsem nedostala zadarmo a nemyslím si, že bych si tu řádku nutně zasloužila.

■ **Od narození trpíte neurologickým onemocněním, které vás fyzicky limituje. Vím, že o tom nerada mluvíte, nikdy jste své problémy ani blíže nespecifikovala, ale nesouvisí ten vnitřní motor právě s tímto hendikepem?**

To nedokážu říct, protože nevím, jak bych žila jako zdravá. Dost dlouho se nevědělo, co přesně mi je, ale když mi na prahu puberty stanovili diagnózu, doktorka mi řekla, že musím cvičit, jinak bych ve čtyřiceti mohla skončit na vozíku. Čtyřicítka se mi tehdy zdála hodně daleko, ale samozřejmě mě to vyděsilo. Nicméně opravdu poctivě jsem začala cvičit až zhruba v pětadvaceti a od té doby cvičím jógu pravidelně. Vždycky jsem věděla, že chci studovat, už proto, že fyzická práce u mě v podstatě nepřicházela v úvahu. A vlastně mají ty moje problémy i jednu výhodu. Zatímco mé vrstevnice, kamarádky a spolužačky si poslední roky stěžují, jak je začíná bolet všechno možné, já jsem na bolest zvyklá celý svůj život, a naopak se divím, když mě zrovna nic nebolí.

■ **Další knihu se chystáte začít psát na podzim. Můžete přiblížit, o čem bude?**

Nemůžu ani naznačovat. Z jednoduchého důvodu – i když mám vymyšlené téma, během psaní se příběh obvykle dost vyvíjí a mění. *Les v domě* byl vlastně jedinou mojí knihou, kde jsem se celou dobu držela příběhu, který jsem měla v hlavě. Teď se toho zase někdo chytne a řekne, že to tak bylo proto, že jsem zpracovávala příběh někoho jiného, ale tak to není. Nepíšu si ani žádné

poznámky, všechno mám v hlavě a během psaní mě častokrát napadne něco, co ten děj pozmění. V každém případě bych tentokrát konečně ráda dodržela své předsevzetí omezit besedy se čtenáři, abych měla na psaní klid a taky abych měla víc času na „své“ lidi. Na rodinu, na kamarádky, protože vztahy se musejí pěstovat, a já je poslední roky dost zanedbávala. Mám tři vnoučata a to jedno teď díky narozeninové oslavě uvidím podruhé od Vánoc. Když dcery s rodinami přijedou, chci se věnovat jen jim a nedělat nic jiného. A na to jsem poslední dobou neměla prostor.

■ **Nemůžu se zbavit pocitu, že spisovatelé do svých knih musejí v nějaké podobě promítat alespoň střípky toho, co sami prožívají. U vás to tak není?**

Ale ano, třeba v příběhu Magdaleny, hrdinky *Listopádu*, mě hodně inspirovaly moje zážitky z lázní. Ovšem své osobní pocity nebo trable do knih nepromítám. Z těch se vypíšu spíš ve fejetonech. V knihách se snažím sloužit příběhu a tématu.

■ **Teď trochu nahrajete kritikům, kteří o vás píší jako o zneužnané, protože jste si v jednom rozhovoru posteskla, že vaše jméno nikdy nefiguruje v nominacích na literární ceny Magnesia Litera...**

To je zase úplně překroucené. V tom rozhovoru se mě ptali, jestli mě mrzí, že

Magnesii Literu nemám. A já odpověděla, že *Magnesii Literu* nikdy nedostanu, protože moje knížky jsou čtené, a takové u nás *Magnesii Literu* nedostávají. Kritiky samozřejmě tohle moje tvrzení naštvalo, ale trvám na tom, že sami porotci těchto cen říkají, že chtějí oceněním upozornit na tituly, které by se ke čtenářům jinak nedostaly, a moje knihy cenu nepotřebují. Tak jen doufám, že to teď zase někdo nebude rozmazávat.

„Moje knihy se čtou a ceny nepotřebují.“

■ **Jak se vlastně se všemi těmi kritickými články a debatami v poslední době vypořádáváte?**

To se vyvíjí. Nejdřív jsem byla překvapená, pak přišel naprostý propad, zoufalství, protože mi došlo, že není jak se bránit, pomluva jede. Pak začnete přemýšlet proč. A když na to proč přijdete, dokážete to hodit za hlavu. Uvědomíte si, že dotyčný vás chtěl naštvat, a tak se prostě naštvat nenecháte. Už jsem tedy dospěla do bodu, kdy to házím za hlavu, nechci to přiživovat a vířit nové vášně. Víím, jaký to mělo vývoj a kde je pravda.

■ **Už jste se setkala s názorem, že to byla dobře připravená reklamní kampaň?**

Ano, že jsem si najala nějakou americkou agenturu, jinak to prý není možné. Ráda bych viděla někoho, kdo by něco takového dobrovolně podstupoval. Obvykle Databázi knih moc nesleduju (*Databáze knih, obsahuje nejen anotace všech titulů, ale i čtenářské hodnocení, diskuse apod., pozn. red.*), podívám se do ní jen krátce po vydání nové knihy, ale tentokrát jsem nahlédla častěji a 95 % čtenářů, kteří tam *Les v domě* komentovali, si stěžovalo, jak je mrzí, že kvůli všem těm debatám a kritikám dopředu znali zápletku. Psali, že by si ten příběh daleko raději objevovali sami a sami zjišťovali, co vlastně ten „les“ znamená. A překvapilo mě, že se jim to zdá tak moc temné. Víím, že to téma je těžké, ale vždyť u nás vychází tolik detektivek, thrillerů, kde krev teče proudem. To nevdá!

■ **Ve vašem příběhu je nesmírně tíživá opuštěnost, jakou hlavní hrdinka prožívá jako dítě. To je daleko víc skličující než potoky krve nebo slizu.**

Dobře. Kniha probouzí emoce. Ale to přece knihy dělají, nebo ne?

Helena Cejpková

Foto: Michal Růžička / MAFRA

V pozadí za jednou z nejprodávanějších současných tuzemských autorek jsou její první tituly, které jí udělaly jméno. *Slepá mapa* byla v roce 2013 úplně první. Pak následoval *Hotýlek* a poté *Hana*, jež už Alenu Mornštajnovou opravdu proslavila. „*Hana* se i nejvíc překládá,“ říká autorka.